

Міністерство освіти і науки України
Національний університет фізичного виховання і спорту України

МАРИНИЧ ВІКТОРІЯ ЛЕОНІДІВНА

УДК 796.034.2:374

**ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В ОРГАНІЗАЦІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ РОБОТИ
У ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з фізичного виховання та спорту

Київ – 2014

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національному університеті фізичного виховання і спорту України,
Міністерство освіти і науки України

Науковий керівник

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент

Когут Ірина Олександрівна,

Національний університет фізичного виховання і спорту України,

доцент кафедри професійного, неолімпійського та адаптивного спорту

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, доцент

Захаріна Євгенія Анатоліївна,

Класичний приватний університет, завідувач кафедри теоретичних основ фізичного
та адаптивного виховання

кандидат педагогічних наук, професор

Ареф'єв Валерій Георгійович,

Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова,

завідувач кафедри теорії і методики фізичного виховання

Захист відбудеться 30 жовтня 2014 р. о 12.30 на засіданні спеціалізованої вченої
ради Д 26.829.02 Національного університету фізичного виховання і спорту України
(03680, Київ-150, вул. Фізкультури, 1).

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національного університету
фізичного виховання і спорту України (03680, Київ-150, вул. Фізкультури, 1).

Автореферат розіслано 29 жовтня 2014 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. В. Андрєєва

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Погіршення стану здоров'я і фізичної підготовленості сучасних школярів та орієнтація педагогічної освіти України на досягнення відповідності європейським стандартам вимагає пошуку ефективних шляхів оновлення змісту, форм, методів та підходів до організаційного забезпечення навчально-виховного процесу, зокрема фізкультурно-оздоровчої роботи (ФОР) (О. Д. Дубогай, 2007; Т. Є. Бойченко, 2008; Т. Ю. Круцевич, 2003–2014; Н. В. Москаленко, 2010–2014).

Вирішення проблем збереження та зміцнення здоров'я молоді у площині традиційного навчально-виховного процесу з орієнтацією дітей лише на кількісні показники набуття знань, а не формування позитивного ставлення до свого здоров'я, та за умов наявного навчально-методичного забезпечення є достатньо проблематичним (О. В. Андрєєва, 2010–2014; В. Г. Ареф'єв, 2008–2014; І. Д. Бех, 2003–2014; М. В. Дутчак, 2009–2012; О. А. Томенко, 2008; О. І. Шиян, 2010 та ін.).

Існують окремі педагогічні колективи навчальних закладів, що активно впроваджують здоров'язберігальні технології, підвищують ефективність навчально-виховного процесу та сприяють формуванню здорового освітнього простору (Національна мережа Шкіл сприяння здоров'ю – 2004–2012 рр.). У цих установах учні, вчителі, батьки займають чітку громадянську позицію щодо підтримки виконання Державних та національних програм з формування культури здоров'я, Указів Президента України, Постанов Кабінету Міністрів України, наказів МОН України, спрямованих на активізацію зусиль щодо виховання здорового способу життя, профілактику тютюнокуріння, алкоголізму, наркозалежності, захворювань на СНІД серед дітей та учнівської молоді. Проте подібних навчальних закладів ще недостатньо, а їхні можливості є обмеженими для розв'язання питань щодо збереження здоров'я молодого покоління на національному рівні.

У вирішенні зазначених проблем корисним має стати досвід і можливості позашкільних навчальних закладів (ПНЗ), які завдяки відкритості виховної системи, варіативності, розмаїттю гуртків, студій, секцій, клубів за інтересами, спроможні реалізовувати актуальні завдання з формування здорового способу життя, впроваджувати інноваційні підходи в організацію фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми (О. В. Биковська, 2013; В. В. Вербицький, 2000–2014; Г. П. Пустовіт, 2002–2014).

Погіршення стану здоров'я і фізичного розвитку сучасних дітей (Г. Л. Апанасенко, 2005; О. Бар-Ор, 2009; В. О. Кашуба, 2003–2014; С. Нopper, 2008; Р. Kelly, 2013; J. Kosiewicz, 2004), соціальне замовлення на збереження їх здоров'я зусиллями освітніх закладів (Є. А. Захаріна, 2009–2013; Н. В. Ковальова, 2013; Є. В. Хромін, 2013; М. В. Чернявський, 2011), відсутність інноваційних підходів, спрямованих на позитивний результат (М. М. Булатова, 2002–2014; В. М. Єрмолова, 2013) вимагають пошуку найбільш ефективних і прогресивних шляхів вирішення проблем організаційного забезпечення ФОР серед школярів. Брак уваги до можливостей ПНЗ у вирішенні проблем збереження та зміцнення здоров'я школярів, удосконалення їх фізичної підготовленості, а також недостатня кількість наукових досліджень із зазначених питань обумовлюють актуальність роботи.

Зв'язок роботи з науковими планами, темами. Робота виконана як складова частина досліджень «Зведеного плану науково-дослідної роботи в сфері фізичної культури і спорту 2011–2015 рр.» Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту 3.1. «Вдосконалення програмно-нормативних засад фізичного виховання в навчальних закладах» (№ державної реєстрації 0111U001733) та 1.10. «Соціально-гуманістичні засади розвитку адаптивного спорту в Україні» (№ державної реєстрації 0113U004011). Роль автора полягає у вивченні інноваційних підходів в організаційному забезпеченні ФОР у ПНЗ України та розробці і впровадженні комплексних інноваційних проектів.

Мета дослідження – обґрунтування шляхів удосконалення організаційного забезпечення фізкультурно-оздоровчої роботи у позашкільних навчальних закладах на підставі розробки та впровадження комплексних інноваційних проектів.

Задачі дослідження:

1. Дослідити роль фізкультурно-оздоровчої роботи в діяльності різних типів навчальних закладів та місце інноваційних підходів в удосконаленні її організаційного забезпечення за даними літературних джерел.

2. Проаналізувати традиційні та інноваційні підходи щодо організаційного забезпечення фізкультурно-оздоровчої роботи в закладах освіти.

3. Визначити специфіку інноваційних підходів в організаційному забезпеченні фізкультурно-оздоровчої роботи в умовах позашкільного навчального закладу.

4. Обґрунтувати доцільність реалізації комплексних інноваційних проектів у позашкільних навчальних закладах задля вдосконалення організаційного забезпечення фізкультурно-оздоровчої роботи.

Об'єкт дослідження – організаційне забезпечення фізкультурно-оздоровчої роботи у позашкільних закладах освіти.

Предмет дослідження – механізм реалізації інноваційних підходів в організаційному забезпеченні фізкультурно-оздоровчої роботи у позашкільних навчальних закладах.

Методи дослідження. У процесі виконання дисертаційної роботи використано наступні методи дослідження: аналіз науково-методичної літератури та матеріалів мережі Інтернет; аналіз документальних джерел; контент-аналіз; соціологічні методи; метод порівняння та зіставлення; методи математичної статистики.

Наукова новизна одержаних результатів:

- вперше визначені інноваційні підходи в організаційному забезпеченні фізкультурно-оздоровчої роботи у позашкільних навчальних закладах, що мають соціально-педагогічне значення і полягають у реалізації різнорівневих організаційних змін: зовнішньої співпраці позашкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, внутрішньої взаємодії на рівні позашкільного навчального закладу, варіативності в його діяльності, – та передбачають впровадження інновацій у змісті, формах, організації управління освітньою системою шляхом інтеграції оздоровчих знань у навчальні програми різних напрямів позашкільної освіти; залученні вихованців творчих об'єднань до активної оздоровчої діяльності для змінного контингенту гуртківців;

- вперше обґрунтовано і доведено необхідність застосування комплексних інноваційних проектів «Здорове покоління», «Літня школа радості і здоров'я»,

«Школа радості і здоров'я», розроблених на підставі інноваційних підходів в організаційному забезпеченні фізкультурно-оздоровчої роботи у позашкільних навчальних закладах з урахуванням віку дітей за обраними критеріями ефективності, що полягають у зміні зацікавленості вихованців, батьків, педагогів шкіл та керівників гуртків до здорового способу життя; організаційних і нормативних змін; наявності програмного і кадрового забезпечення навчально-виховного процесу;

- вперше теоретично обґрунтовано доцільність впровадження і розробки навчальних програм з позашкільної освіти фізкультурно-спортивного і оздоровчого напрямів «Спорт на відпочинку», «Здоровим будь» (рекомендовано Міністерством освіти і науки України (лист Міністерства освіти і науки України від 01.06.2013 № 1/11–9332), «Оздоровчий волейбол», «Оздоровча гімнастика», «Школа радості і здоров'я» (схвалено науково-методичною комісією з позашкільної освіти Міністерства освіти і науки України (протокол № 3 від 18.12.2013), що є структурними і системоутворювальними елементами комплексних інноваційних проектів і забезпечують належні умови для виховної та оздоровчої роботи з дітьми протягом навчального року та під час літніх канікул;

- доповнено дані щодо особливостей організації фізкультурно-оздоровчої роботи в закладах освіти різних країн світу й України та систематизації і класифікації інноваційних підходів в її організаційному забезпеченні, що дозволило виявити навчально-методичний, просвітницький, оздоровчо-виховний потенціал позашкільних навчальних закладів;

- розширено дані щодо змісту, форм, специфіки організаційного забезпечення фізкультурно-оздоровчої роботи у позашкільних навчальних закладах, що обумовлені організаційними, кадровими, ціннісними, матеріально-технічними можливостями та проявляються у варіативності програмного забезпечення та вільному виборі напрямів діяльності.

Практичне значення одержаних результатів полягає у застосуванні обґрунтованих інноваційних підходів в організаційному забезпеченні ФОР та розроблених комплексних інноваційних проектів у навчальному процесі ПНЗ України; під час проведення курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників ПНЗ; для підготовки нормативних і методичних документів, що регламентують ФОР у позашкільній освіті (методичних рекомендацій з розроблення єдиних вимог до навчальних програм з позашкільної освіти; навчальних програм з позашкільної освіти «Оздоровча гімнастика», «Оздоровчий волейбол», «Школа радості і здоров'я», «Спорт на відпочинку», «Здоровим будь» для гуртків фізкультурно-спортивного і оздоровчого напрямів); розробці інструментарію моніторингового дослідження стану позашкільної освіти та критеріїв оцінювання конкурсних робіт серед педагогів позашкільної освіти (Всеукраїнський конкурс майстерності педагогічних працівників ПНЗ «Джерело творчості» у номінації «Директор позашкільного навчального закладу» та «Керівник гуртка–2013» (гуртки фізкультурно-спортивного і оздоровчого напрямів). Результати досліджень були впроваджені у практику навчально-виховного процесу Національного університету фізичного виховання і спорту України, Дитячого оздоровчо-екологічного центру Оболонського району м. Києва, Інституту інноваційних технологій та змісту освіти

Міністерства освіти і науки України, Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді Міністерства освіти і науки України, що підтверджено відповідними актами впровадження.

Особистий внесок здобувача в опублікуванні спільних наукових праць полягає у формулюванні наукової задачі, визначенні напрямів дослідження, його організації та проведення, обговоренні та інтерпретації отриманих даних, формулюванні висновків. Внесок співавторів полягає у формуванні напрямів дослідження, допомозі в обробці матеріалів.

Апробація результатів дисертації. Результати досліджень апробовані на наукових конференціях різних рівнів, а саме: на Міжнародній науково-практичній конференції «Соціально-педагогічні основи діяльності сучасного позашкільного закладу» (Київ, 2002); XIV Міжнародному науковому конгресі «Олімпійський спорт і спорт для всіх» (Київ, 2010); Міжнародній науково-практичній конференції «Молоді вчені – науці про фізичну культуру і спорт» (Череповець, 2012); Міжнародній науковій конференції «Актуальні проблеми теорії і практики фізичної культури» (Кишинів, 2012); VI і VII Міжнародних конференціях молодих вчених «Молодь та олімпійський рух» (Київ, 2013, 2014); Міжнародній науково-практичній конференції «Додаткова освіта дітей у світі, що змінюється: перспективи розвитку затребуваності, привабливості, результативності» (Челябінськ, 2013); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Здоров'я нації і вдосконалення фізкультурно-спортивної освіти в Україні» (Харків, 2012); Всеросійській з міжнародною участю електронній науковій конференції «Фізична культура, спорт як соціальні феномени суспільства: ретроспектива, реальність і майбутнє» (Іркутськ, 2013); Всеросійській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми фізичної культури і спорту» (Чебоксари, 2013); щорічних конференціях кафедри професійного, неолімпійського та адаптивного спорту (Київ, 2010–2014).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи викладено у 23 публікаціях, з яких 7 основних, 5 додаткових, 11 апробаційного характеру; з них 6 – у фахових виданнях України, 3 з яких у міжнародних наукометричних базах та 1 – у періодичному фаховому виданні зарубіжної країни.

Структура й обсяг дисертації. Дисертаційна робота викладена на 216 сторінках основного тексту; складається з переліку умовних скорочень, вступу, п'яти розділів, висновків, додатків. Список використаної літератури включає 244 джерела, 18 з яких – іноземні. Дисертація ілюстрована 37 таблицями й 39 рисунками.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У *вступі* обґрунтована актуальність роботи, визначені об'єкт, предмет, мета й завдання дослідження; розкриті новизна та практичне значення роботи, показаний особистий внесок здобувача у публікаціях; вказано напрями апробації результатів дослідження і кількість публікацій, у яких викладені основні положення дисертації.

У *першому розділі* дисертації «Роль фізкультурно-оздоровчої роботи в діяльності різних типів навчальних закладів та місце інноваційних підходів в удосконаленні її організаційного забезпечення» проаналізовано та узагальнено дані вітчизняних і зарубіжних авторів стосовно підходів до реалізації освітньої

політики з питань формування культури здоров'я учнівської молоді (Ю. Васьков, 2011; М. Дутчак, 2009–2012; С. Трачук, 2011; О. Шиян, 2013; С. Норрег, 2008; Р. Kelly, 2013; J. Kosiewicz, 2004), сутності основних положень ФОР в закладах освіти (В. Ареф'єв, 2008–2014; Г. Безверхня, 2009; Т. Бойченко, 2008–2012; А. Ведмедюк, 2011; Є. Захаріна, 2009–2013; Т. Круцевич, 2003–2014; Ю. Науменко, 2009). Також у розділі представлені характеристика інноваційних підходів, що мають місце в організаційному забезпеченні ФОР у навчальних закладах України та світу (О. Андрєєва, 2010–2014; В. Вакуленко, 2010; Н. Москаленко, 2010–2014; В. Моченов, 1994; В. Хромін, 2000; Є. Хромін, 2013;), система організації ФОР в різних типах освітніх установ (О. Томенко, 2008; М. Чернявський, 2011), визначається роль ПНЗ як місця реалізації ФОР (О. В. Биковська, 2013; В. В. Вербицький, 2000–2014; А. В. Золотарьова, 2012–2013; Г. П. Пустовіт, 2002–2014).

Вивчення літературних джерел свідчить про те, що процес збереження та зміцнення здоров'я дітей і молоді поза всяким сумнівом залежить від освітньої політики держави. Тому вирішення проблем зі станом здоров'я і сучасного способу життя молодого покоління є пріоритетною проблемою загальнодержавного значення, яка здійснюється шляхом ефективної організації ФОР у різних типах навчальних закладів, в тому числі ПНЗ. Завдяки специфіці організації ФОР у ПНЗ, що проявляється у варіативності програмного забезпечення, вільному виборі напрямів діяльності, організаційних, кадрових, ціннісних, змістовних, матеріально-технічних можливостях, ПНЗ мають потенціал ефективно реалізувати завдання з формування здорового способу життя, проте лишаються поза увагою дослідників. Зазначені положення потребують узагальнення та систематизації для визначення перспективних шляхів удосконалення організаційного забезпечення ФОР у ПНЗ на підставі розробки та впровадження комплексних інноваційних проектів.

У другому розділі «**Методи та організація дослідження**» обґрунтована доцільність використання обраних методів, представлені дані про організацію досліджень.

Під час роботи над дисертацією застосовувались теоретичний аналіз науково-методичної літератури, інформації з мережі Інтернет; аналіз документальних джерел (нормативних документів); контент-аналіз (навчальних програм, медичних карт); соціологічні методи (опитування дітей, педагогів ПНЗ, вчителів шкіл і батьків гуртківців); метод порівняння та зіставлення; методи математичної статистики.

Дослідження проводилися у три етапи упродовж 2002–2014 рр. на базі дослідного ПНЗ та дитячих таборів оздоровлення і відпочинку загальноосвітніх навчальних закладів (ЗНЗ) м. Києва.

На першому етапі (вересень 2002 – серпень 2011 рр.) здійснено інформаційний пошук, аналіз літературних джерел – монографічної і періодичної літератури; нормативно-правових документів, що регламентують організацію ФОР в закладах освіти. Визначались підходи до реалізації освітньої політики з питань формування культури здоров'я учнівської молоді, здійснювалась характеристика ФОР у діяльності закладів освіти різних типів.

На другому етапі (вересень 2011 – серпень 2013 рр.) проводилися три етапи анкетування, що відбувалися під час реалізації комплексних інноваційних проектів

дослідного ПНЗ. I-й етап анкетування проводився з метою попереднього визначення особливостей організації способу життя респондентів (56 гуртківців від 6 до 11 років, які займаються в гуртках ПНЗ та навчаються в школах Оболонського району м. Києва). II-й етап анкетування проводився для визначення суб'єктивної оцінки респондентів щодо дотримання режиму дня і особистої гігієни, рухового режиму молодших школярів та проблем з поставою (142 учні 1–4 класів із 7 шкіл Оболонського району м. Києва, які перебували в дитячих закладах оздоровлення і відпочинку). Респонденти відвідували заняття гуртків комплексного інноваційного проекту «Літня школа радості і здоров'я». У III-му етапі анкетування брали участь 25 батьків, 24 керівники гуртків різних напрямів позашкільної освіти дослідного ПНЗ, 17 вчителів шкіл, учні яких відвідують гуртки ПНЗ, щодо ефективності організаційного забезпечення ФОР.

Визначалася специфіка організаційного забезпечення ФОР в умовах дослідного ПНЗ на підставі моніторингового дослідження спеціалістами лабораторії фізичної реабілітації 336 гуртківців, які відвідують комплексний інноваційний проект «Здорове покоління». Проводився аналіз інформації про наявність навчальних програм за напрямами позашкільної освіти в ПНЗ України (245 закладів, 4498 творчих об'єднань) Чернігівської, Сумської, Житомирської, Закарпатської, Рівненської областей та м. Київ.

Протягом третього етапу дослідження (вересень 2013 – квітень 2014 рр.) були проаналізовані умови, що забезпечують оздоровчу спрямованість навчальних програм з позашкільної освіти різних напрямів, а також показники, що визначають інноваційність підходів в організаційному забезпеченні ФОР в ПНЗ. Проводилось опитування експертів з питань інноваційних підходів в організаційному забезпеченні ФОР у ПНЗ, свою оцінку дали 12 експертів з питань умов та показників ефективності організації ФОР. Було узагальнено результати наукових досліджень, підготовлено та опубліковано навчальні програми з позашкільної освіти «Спорт на відпочинку», «Здоровим будь», «Оздоровча гімнастика», «Школа радості і здоров'я», «Оздоровчий волейбол». Здійснено обробку отриманих даних, їх аналіз та інтерпретацію, сформульовано основні висновки, оформлено текст дисертаційної роботи.

Третій розділ «Особливості організаційного забезпечення фізкультурно-оздоровчої роботи у позашкільних навчальних закладах» присвячений аналізу традиційних та інноваційних підходів в організації ФОР у закладах освіти, специфіці її організаційного забезпечення в ПНЗ, змісту та характеристиці організаційних форм. У сучасному світі фізична культура і спорт мають важливе значення для цивілізаційного, культурного і соціального розвитку країн та є важливими чинниками у формуванні здорового способу життя. З цих причин всі держави мають бути зацікавлені в розвитку і популяризації фізичної культури і спорту, проте в Україні в останні десятиліття вони не були пріоритетними напрямами державної політики. Традиційні підходи в організації ФОР в різних країнах світу визначають нормативні документи, що регулюють правове, організаційне, економічне та соціальне підґрунтя діяльності у галузі фізичної культури і спорту. Аналіз спільних рис в організації ФОР в закладах освіти України, Російської Федерації, Республіки Білорусь, Республіки Казахстан, Республіки Польща свідчить про те, що ФОР відбувається у всіх ланках безперервної освіти (від

дошкільних закладів до вищої школи). Державні програми націлені на збільшення частки громадян, які будуть займатися фізичною культурою.

Для підвищення ефективності реалізації ФОР здійснено порівняльний аналіз традиційних підходів в організації ФОР у зазначених країнах, у процесі якого з'ясовані особливості розвитку системи фізичної культури і спорту та окреслено проблеми і перспективи організації ФОР в закладах освіти України. Зокрема, визначена необхідність зростання обсягів рухової активності учнівської та студентської молоді залежно від закладів освіти, в яких здійснюється ФОР. Українське законодавство регламентує найсуттєвіше збільшення обсягів рухової активності на тиждень до 8–12 годин, підвищення рівня залучення до змістовного дозвілля та відпочинку населення та виховання здорової дитини із широким включенням батьків до такого процесу, не конкретизуючи шляхи і способи досягнення запланованого результату.

З'ясовано, що критеріями порівняння традиційних та інноваційних підходів в організації ФОР можуть слугувати форми реалізації проектів і програм, організація науково обґрунтованих технологій, шляхи формування знань про здоровий спосіб життя, форми рухової активності, форми заохочення дітей та молоді, форми контролю, комплексний характер впливу на особистість тощо.

Аналіз наявних інновацій в організаційному забезпеченні ФОР в закладах освіти дозволив визначити підходи до її класифікації. Вибір класифікаційної ознаки відбувався з точки зору пріоритетності організаційної складової (рис. 1).

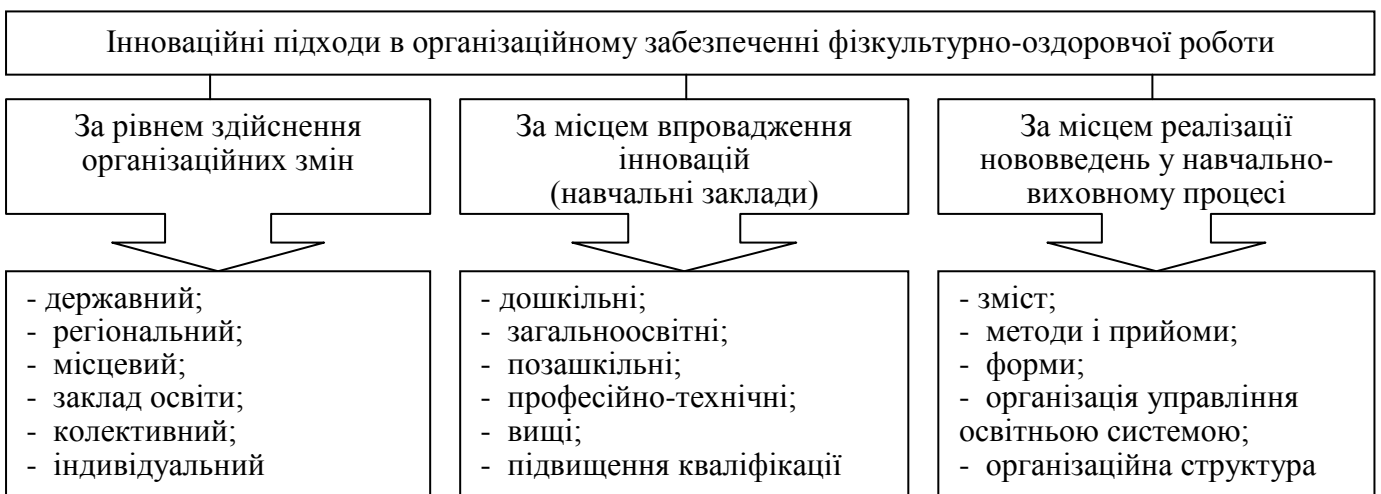

Рис. 1 Класифікація інноваційних підходів в організаційному забезпеченні фізкультурно-оздоровчої роботи

Водночас організаційне забезпечення ФОР комплексних і профільних ПНЗ має особливості. У комплексних ПНЗ функціонують гуртки фізкультурно-спортивного і оздоровчого напрямів, у профільних ПНЗ спортивного спрямування (ДЮСШ) – секції з видів спорту. У комплексних ПНЗ більш широкий спектр можливих форм організації ФОР, що носять оздоровчо-виховний характер, тобто масові заходи оздоровчого спрямування, гурткові заняття (до 12 годин на тиждень), які формують потреби в регулярних самостійних заняттях руховою активністю. Зазначені форми

передбачають гармонійний баланс навчального, виховного і оздоровчого впливів.

У процесі дослідження визначена специфіка форм організації ФОР в комплексних ПНЗ та ДЮСШ, врахування яких дозволить обґрунтувати інноваційні підходи в організації ФОР (табл. 1).

Таблиця 1

Форми організації фізкультурно-оздоровчої роботи в комплексних та профільних позашкільних навчальних закладах

Форми	Комплексний ПНЗ	Профільний ПНЗ (ДЮСШ)
Масові заходи спортивного спрямування	Одночасне залучення великої кількості учасників (30 і більше дітей)	
	Спортивні ігри, фестивалі-конкурси, спортивно-масові заходи	Спортивні змагання за видами спорту згідно з Єдиним календарним планом фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів України
Масові заходи оздоровчого спрямування	Масові ігри, змагання, спортивні розваги, свята, конкурси, естафети, фестивалі, зустрічі з відомими спортсменами; проведення екскурсій, відвідування музеїв, виставок тощо	Спеціалізовані спортивні свята, тематичні свята; зустрічі зі знайомими спортсменами; екскурсії, культпоходи до музеїв, на виставки тощо
Групові заняття	Охоплення обмеженої кількості школярів (10–25 дітей)	
	Гурток, студія, клуб, секція	Спортивна секція
Індивідуальні заняття	Розвиток та підтримка обдарованих і талановитих вихованців (1–5 осіб)	
	Індивідуальні заняття, фізкультурно-оздоровчі та навчально-тренувальні заняття, підготовка до участі у спортивних, туристських змаганнях, змаганнях із спортивно-технічних і прикладних видів спорту	Індивідуальні заняття згідно з індивідуальними планами підготовки спортсменів, груп спортивного вдосконалення і вищої спортивної майстерності
Самостійні заняття	Індивідуальна рухова активність у повсякденному житті	
	Заняття ранковою гімнастикою, фізичними вправами на прогулянках, участь у фізкультурних святах і розвагах, дитячий туризм, рухливі ігри, самостійна рухова діяльність, індивідуальна робота з фізичного виховання	

Таким чином, завдяки особливостям навчально-виховної роботи комплексні ПНЗ мають можливість самостійно визначати зміст, форми і засоби організації ФОР, шляхи збільшення рухової активності, методи проведення гурткових занять і спортивно-масових заходів з урахуванням місцевих умов, інтересів і запитів учнів і батьків.

Аналіз інформації 245 закладів освіти центрального, західного, північного, східного регіонів України про наявність навчальних програм за напрямами позашкільної освіти в ПНЗ дозволив з'ясувати, що близько 20 % від загальної кількості ПНЗ не мають гуртків фізкультурно-спортивного і оздоровчого напрямів. Кількість гуртків фізкультурно-спортивного напрямку в ПНЗ України коливається з 3,2 % до 12,1 % від загальної кількості гуртків різних напрямів; оздоровчого напрямку – становить від 0,5 % до 2,8 %. Найбільша їх кількість – в м. Києві (12,1 % і 2,8 %), що пояснюється особливостями організації ФОР в закладах освіти міста Києва, а саме: потужним кадровим забезпеченням; достатньою матеріально-

технічною базою; наявністю системи спортивно-масових заходів; розробкою і впровадженням інноваційних педагогічних проектів з фізичного виховання; функціонуванням достатньої кількості спортивних гуртків в ЗНЗ. Зазначене передбачає потенціал для відкриття нових гуртків фізкультурно-спортивного і оздоровчого напрямів в ПНЗ усіх регіонів України. Навчальні програми більшості гуртків є застарілими та вимагають переопрацювання у відповідності до сучасних вимог.

У четвертому розділі «Реалізація інноваційних підходів в організаційному забезпеченні фізкультурно-оздоровчої роботи у позашкільних навчальних закладах» представлено результати досліджень щодо обґрунтування доцільності впровадження інноваційних підходів в організаційному забезпеченні ФОР у комплексному ПНЗ.

Задля ефективної організації ФОР в ПНЗ особливої актуальності набуває раціональне використання наявних ресурсів у навчальних закладах. Запропоновані інноваційні підходи в організаційному забезпеченні ФОР носять комплексний характер, який проявляється на різних рівнях взаємодії між закладами освіти, а також у структурних і нормативних змінах в ПНЗ, що відображається у сукупності організаційних та динамічних взаємовідносин всередині та за межами ПНЗ з метою підтримки стабільного функціонування навчально-виховного процесу.

У ході дослідження визначено умови реалізації інноваційних підходів в організаційному забезпеченні ФОР у дослідному ПНЗ. Зазначена діяльність може відбуватись шляхом об'єднання зусиль в межах адміністративно-територіальних одиниць навчальних закладів системи загальної середньої та позашкільної освіти, з метою спрямування діяльності на створення умов щодо всебічного розвитку особистості; організації ефективної системи освіти, що формує здоровий спосіб життя; забезпечення рівного доступу дітей відповідного віку до якісної позашкільної освіти; ефективного використання творчого потенціалу педагогічних працівників ПНЗ; раціонального використання навчально-методичної, матеріально-технічної бази ПНЗ.

На підставі проведених досліджень та отриманих результатів обґрунтовані інноваційні підходи в організаційному забезпеченні ФОР у ПНЗ, що забезпечують розвиток процесів взаємодії з загальною середньою освітою завдяки практичній і соціальній складовим позашкільної освіти. По-перше, зовнішня співпраця ПНЗ із ЗНЗ, що забезпечена залученням дітей різного віку, наявністю висококваліфікованих кадрів відповідного профілю, ефективним поєднанням навчальної і виховної роботи, орієнтацією на конкретну дитину з її індивідуальними здібностями до певної діяльності, посиленням творчої і соціальної складових змісту освіти тощо. Наступною інноваційною складовою організаційного забезпечення ФОР у ПНЗ визначена внутрішня взаємодія на рівні ПНЗ, що полягає у перетворенні традиційних форм організації таких творчих об'єднань, як гуртки, студії, секції за певними напрямками позашкільної освіти, у комплексні проекти, програми, які об'єднують кілька напрямів; підвищенні якості змісту навчально-виховного процесу у новостворених проектах шляхом інтеграції оздоровчих знань в різні види творчої діяльності; вирішенні соціально-педагогічного завдання – оздоровлення дітей тощо. Важливим елементом інноваційних підходів в організаційному забезпеченні ФОР у

ПНЗ є також варіативність у діяльності ПНЗ, що забезпечується резервом у побудові навчальних програм і можливістю введення оздоровчих знань в гуртки різних напрямів (рис. 2).

Рис. 2 Складові інноваційних підходів в організаційному забезпеченні фізкультурно-оздоровчої роботи у позашкільних навчальних закладах

На підставі позицій експертів щодо з'ясування пріоритетних та актуальних аспектів організаційного забезпечення ФОР в закладах освіти, а також результатів проведених досліджень виокремлений механізм реалізації інноваційних підходів в організаційному забезпеченні ФОР у ПНЗ, що полягає у визначенні мети; впровадженні комплексних інноваційних проектів; формулюванні умов, які забезпечують оздоровчу спрямованість навчальних програм з позашкільної освіти різних напрямів; показників, що визначають інноваційність підходів організації фізкультурно-оздоровчої роботи в ПНЗ; форм організації ФОР в ПНЗ (рис. 3).

На підставі механізму реалізації інноваційних підходів в організаційному забезпеченні ФОР у ПНЗ розроблені комплексні інноваційні проекти оздоровчого спрямування з метою повноцінного фізичного і духовного розвитку вихованців, усвідомленого визначення вподобань і здібностей через заняття в гуртках різних напрямів ПНЗ.

Рис. 3 Механізм реалізації інноваційних підходів в організаційному забезпеченні фізкультурно-оздоровчої роботи у позашкільних навчальних закладах

Підґрунтям організаційного забезпечення комплексних інноваційних проектів стали: створена система організованої співпраці з ЗНЗ Оболонського району з метою залучення більшої кількості вихованців; організаційна структура управління; нормативна складова, а також змістовне наповнення діяльності. Компоненти реалізуються протягом навчального року у співпраці з групами продовженого дня та дитячими таборами оздоровлення і відпочинку; із залученням змінного контингенту вихованців з метою приєднання більшої кількості дітей; з інтеграцією до змісту навчальних програм гуртків різних напрямів оздоровчих знань, адекватних викликам педагогічної громади щодо проблем зі здоров'ям школярів. Запропоновані проекти діють на підставі угоди між ПНЗ і ЗНЗ.

У комплексних інноваційних проектах «Здорове покоління», «Літня школа радості і здоров'я», «Школа радості і здоров'я» забезпечується реалізація наступних системоутворювальних чинників: проведення заходів із формування цінностей фізичної культури задля підвищення якості ФОР; врахування індивідуальних особливостей вихованців; співпраця керівника гуртка, гуртківців та їх батьків; свобода вибору гуртківцями нових видів спорту і рухової активності; застосування нових організаційних форм спортивно-масової роботи.

У дослідженні визначені основні складові впровадження комплексних інноваційних проектів, що представлені в запропонованій системі (рис. 4).

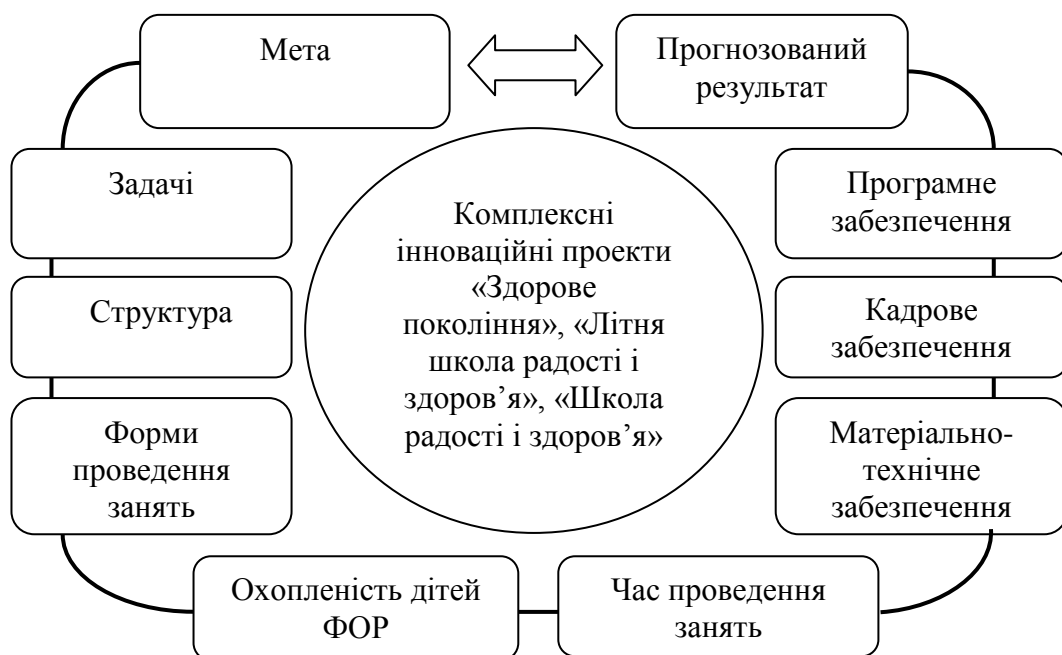

Рис. 4 Система організаційного забезпечення впроваджених комплексних інноваційних проектів

Автором запропоновано об'єднати в навчальні програми початкового рівня гурткові заняття чотирьох провідних напрямів діяльності ПНЗ (фізкультурно-спортивного, оздоровчого, еколого-натуралістичного та художньо-естетичного) з обов'язковою інтеграцією оздоровчих знань у всі гуртки Центру.

Комплексні інноваційні проекти передбачають систематичне проведення спортивно-масових заходів оздоровчого спрямування; практичних семінарів і майстер-класів із формування культури здоров'я для педагогів шкіл району і

батьків; консультування учасників навчально-виховного процесу із залученням соціального педагога, психолога, фахівця з фізичної реабілітації; здійснення моніторингового обстеження гуртківців.

Динаміка змін в організаційному забезпеченні здійснювалась в процесі спостереження з точки зору якості інноваційних тенденцій організаційного, програмного та кадрового забезпечення ФОР. У процесі дослідження було визначено критерії ефективності інноваційних підходів організаційного забезпечення ФОР у ПНЗ: зміна показників зацікавленості вихованців, батьків, педагогів шкіл та керівників гуртків до здорового способу життя; динаміка змін стану постави гуртківців; кількість гуртків, спрямованих на формування здорового способу життя; кількість дітей, залучених до ФОР; наявність програмного забезпечення гуртків фізкультурно-спортивного і оздоровчого напрямів в ПНЗ; кількість годин рухової активності; час проведення занять; кадрове забезпечення.

Ефективність інноваційних підходів в організаційному забезпеченні ФОР у ПНЗ визначалась в процесі багаторічного досвіду практичної діяльності ПНЗ комплексного типу з реалізації різноманітних проектів оздоровчої спрямованості та можливістю спостереження за системою позашкільної освіти в Україні. Вивчення та узагальнення складових успішності організаційного забезпечення ФОР відбувалось на основі аналізу власного педагогічного досвіду в ПНЗ комплексного типу в контексті кола виконуваних обов'язків заступника директора з навчально-виховної роботи. Протягом 2005–2011 рр. відбувався перехід від традиційної структури діяльності ПНЗ до наповнення її варіативними проектними елементами, що характеризувався ускладненням організаційних структур, створенням тимчасових або постійних об'єднань педагогів (комплексних інноваційних проектів). У процесі порівняння і зіставлення організаційного забезпечення дослідного ПНЗ за цей період з 3 до 12 збільшилась кількість гуртків, спрямованих на формування здорового способу життя; з 250–300 до 1000–1500 зросла кількість дітей, залучених до ФОР; збільшилась наявність програмного забезпечення гуртків фізкультурно-спортивного і оздоровчого напрямів в ПНЗ (впровадження 5 авторських програм оздоровчої спрямованості); з 2–4 до 5–7 годин на тиждень зросла кількість годин рухової активності; оптимізовано використання навчального часу для організації ФОР у співпраці ПНЗ і ЗНЗ; раціоналізовано залучення педагогів різних напрямів позашкільної освіти до ФОР.

Протягом 2011–2012 рр. проводились три етапи анкетування під час реалізації комплексних інноваційних проектів дослідного ПНЗ. Відбулись зміни показників зацікавленості вихованців, батьків, педагогів шкіл та керівників гуртків до здорового способу життя (з 40,3 % до 69,2 % збільшилась кількість вихованців, які частіше бувають на свіжому повітрі; з 41,6 % до 83,8 % збільшилась кількість гуртківців, які дотримуються режиму дня; для 80,8 % дітей оздоровчі вправи, вивчені на заняттях, стали щоденним обов'язком); на 3 % зменшилась кількість дітей із сутулістю та на 2 % з крилоподібними лопатками.

За визначеними критеріями ефективності відбулися позитивні зміни, що свідчить про доцільність впровадження комплексних інноваційних проектів у ПНЗ.

У н'ятому розділі дисертаційної роботи «Аналіз та узагальнення результатів

дослідження» охарактеризовано ступінь рішення завдань, що дало можливість одержати три групи даних:

1) підтверджують, що:

- вирішення проблем погіршення стану здоров'я і сучасного способу життя дітей та молоді шляхом ефективної організації ФОР у закладах освіти є пріоритетною проблемою загальнодержавного значення (О. В. Андреева, 2013; В. Г. Ареф'єв, 2008–2014; М. В. Дутчак 2012; В. О. Кашуба, 2014; Т. Ю. Круцевич, 2003–2013);

- визначальну роль у формуванні цінностей фізичної культури, формування здорового способу життя дітей та молоді здійснюють заклади освіти (І. Д. Бех, 2012; М. М. Булатова, 2002–2014; М. М. Ібрагімов, 2012; В. І. Столяров, 2012), проте сьогодні можливості ПНЗ щодо організаційного забезпечення ФОР використовуються недостатньою мірою, хоча мають необхідні умови (А. В. Золотарьова, 2012–2013; Г. Шутка, 2001);

2) доповнюють відомості про:

- організацію традиційних форм ФОР в закладах освіти різних країн світу (Т. Ю. Круцевич, 2003–2013; С. В. Трачук, 2011) та систематизацію і класифікацію інноваційних підходів в організаційному забезпеченні ФОР з дітьми та молоддю (Н. В. Москаленко, 2010–2014; В. П. Моченов, 1994; В. Г. Хромін, 2000; Є. В. Хромін, 2013), що дозволило виявити навчально-методичний, просвітницький, оздоровчо-виховний потенціал ПНЗ України;

- зміст, форми і специфіку організації ФОР у ПНЗ (О. В. Биковська, 2013; Є. А. Захаріна, 2012), що проявляються у варіативності програмного забезпечення, вільному виборі напрямів діяльності, організаційних, кадрових, ціннісних, змістовних, матеріально-технічних можливостях;

3) новими даними є:

- вперше доведено, що застосування інноваційних підходів в організаційному забезпеченні ФОР у ПНЗ, що полягають у зовнішній співпраці із ЗНЗ, внутрішній взаємодії на рівні ПНЗ, варіативності в діяльності є ефективним і має суттєвий вплив на активізацію зацікавленості гуртківців у здоровому способі життя та усвідомлення цінності здоров'я;

- вперше доведено необхідність застосування комплексних інноваційних проектів «Здорове покоління», «Літня школа радості і здоров'я», «Школа радості і здоров'я», розроблених на підставі інноваційних підходів в організаційному забезпеченні ФОР у ПНЗ з урахуванням віку та за обраними критеріями ефективності;

- вперше теоретично обґрунтовано доцільність впровадження навчальних програм з позашкільної освіти фізкультурно-спортивного і оздоровчого напрямів «Спорт на відпочинку», «Здоровим будь», «Оздоровчий волейбол», «Оздоровча гімнастика», «Школа радості і здоров'я», які є структурними і системоутворювальними елементами комплексних інноваційних проектів.

ВИСНОВКИ

1. Комплексний аналіз науково-методичної літератури та інформації мережі Інтернет дозволив з'ясувати, що процес збереження та зміцнення здоров'я дітей і молоді безпосередньо залежить від освітньої політики держави. Погіршення здоров'я населення, низький рівень рухової активності вимагають прийняття невідкладних заходів щодо підвищення ефективності організації фізкультурно-оздоровчої роботи в різних типах навчальних закладів, серед яких позашкільні навчальні заклади. Завдяки можливості мобільно реагувати на соціальне замовлення суспільства, варіативності в організаційному забезпеченні, добровільності, різноманітності гуртків, студій, секцій, клубів за інтересами позашкільні навчальні заклади мають потенціал ефективно реалізувати завдання з формування здорового способу життя, проте лишаються поза увагою дослідників.

2. Дослідження нормативно-правових документів України, Російської Федерації, Республіки Білорусь, Республіки Казахстан, Республіки Польща щодо організації фізкультурно-оздоровчої роботи в закладах освіти дозволили вивчити традиційні підходи в організаційному забезпеченні фізкультурно-оздоровчої роботи та визначити організаційні, навчально-методичні, гуманістичні напрями підвищення її ефективності на національному рівні, а саме: організація роботи сезонних фізкультурно-спортивних споруд; розробка та тиражування електронних засобів навчання; розробка авторських освітніх програм; впровадження сучасних програм контролю фізичного стану; введення системи спортивних і розважальних заходів позашкільної освіти; розвиток адаптивного спорту та рухової активності людей з інвалідністю.

Аналіз традиційних та інноваційних підходів в організаційному забезпеченні фізкультурно-оздоровчої роботи дозволив визначити потенціал позашкільних навчальних закладів, що полягає у пошуку нових форм взаємодії закладів загальної середньої і позашкільної освіти на підставі введення інновацій в навчально-виховний процес шляхом оптимізації наявних ресурсів за такими критеріями: рівнем здійснення організаційних змін (регіональний), місцем впровадження інновацій (заклад освіти), місцем реалізації нововведень (зміст, форми, методи тощо).

3. Вивчення особливостей фізкультурно-оздоровчої роботи у позашкільних навчальних закладах свідчить, що навчально-виховний процес у комплексних позашкільних навчальних закладах має оздоровчий характер, який формує цінності фізичної культури і потребу в регулярних заняттях руховою активністю. В гуртках фізкультурно-спортивного (від 3,2 % до 12,1 % від загальної кількості гуртків різних напрямів у позашкільних навчальних закладах України) і оздоровчого (від 0,5 % до 2,8 %) напрямів комплексних позашкільних навчальних закладів можливостей для застосування різноманітних форм фізкультурно-оздоровчої роботи більше, ніж в секціях за видами спорту дитячо-юнацьких спортивних шкіл (профільні позашкільні навчальні заклади) завдяки навчально-методичним, кадровим, організаційним, ціннісним, змістовним перевагам, що обумовлено специфікою їх роботи. Проте кількість вихованців, які займаються в гуртках зазначених напрямів в м. Києві (27 %), більше ніж в 4 рази перевищує відповідну кількість вихованців позашкільних навчальних закладів по Україні (6 %), що свідчить про резерви розвитку гуртків, які формують здоровий спосіб життя.

4. Інноваційні підходи в організаційному забезпеченні фізкультурно-оздоровчої роботи у позашкільних навчальних закладах є підґрунтям розвитку процесів взаємодії із загальною середньою освітою завдяки практичній і соціальній сутності позашкільної освіти. Складовими організаційного забезпечення фізкультурно-оздоровчої роботи у позашкільних навчальних закладах є зовнішня співпраця позашкільних навчальних закладів із загальноосвітніми навчальними закладами, що забезпечена узгодженням інноваційних можливостей за місцем, часом і метою; система взаємодії закріплена угодами про співпрацю; моніторинг процесів взаємодії відбувається за обраними критеріями. Внутрішня взаємодія на рівні позашкільного навчального закладу полягає у перетворенні традиційних форм організаційної структури в інноваційні проекти за рахунок оптимізації кадрового та матеріально-технічного забезпечення. Варіативність в діяльності позашкільного навчального закладу забезпечується можливістю автономного створення та вдосконалення навчальних програм і реалізацією інноваційних підходів в організаційному забезпеченні.

5. Позашкільна освіта, метою якої є соціалізація дитини, її інтелектуальний, духовний і фізичний розвиток, передбачає необхідність розробки механізму реалізації інноваційних підходів в організаційному забезпеченні фізкультурно-оздоровчої роботи, що полягає у визначенні умов, що забезпечують оздоровчу спрямованість навчальних програм з позашкільної освіти різних напрямів; показників, що визначають рівень організації фізкультурно-оздоровчої роботи у позашкільних навчальних закладах; форм організації фізкультурно-оздоровчої роботи у позашкільних навчальних закладах; складових організаційного забезпечення. Впровадження зазначеного механізму сприятиме формуванню цінностей здоров'я молоді, створенню умов для регулярної рухової активності задля зміцнення здоров'я; урахуванню інтересів та індивідуальних особливостей дітей; створенню нового й удосконаленню чинного навчально-методичного забезпечення.

6. Аналіз змісту, форм і специфіки інноваційних підходів в організаційному забезпеченні фізкультурно-оздоровчої роботи у позашкільних навчальних закладах дозволив обґрунтувати та довести необхідність застосування комплексних інноваційних проектів «Здорове покоління», «Літня школа радості і здоров'я», «Школа радості і здоров'я» для гуртків різних напрямів позашкільної освіти, що реалізуються шляхом залучення змінного контингенту вихованців з метою приєднання більшої кількості дітей протягом навчального року і включення їх до оздоровчої діяльності. У співпраці з групами продовженого дня та дитячими таборами оздоровлення і відпочинку на підставі угоди між позашкільним і загальноосвітнім навчальним закладом оздоровчі знання і практика інтегруються в зміст навчальних програм гуртків різних напрямів. Впровадження інноваційних підходів в організаційному забезпеченні фізкультурно-оздоровчої роботи в умовах позашкільних навчальних закладів здійснюється на підставі застосування нових організаційних форм спортивно-масової роботи; врахування заходів з формування цінностей фізичної культури; забезпечення розвитку індивідуальних особливостей вихованців; співпраці керівників гуртків, вчителів шкіл, вихованців та їх батьків із залученням соціального педагога, психолога, фахівця з фізичної реабілітації.

7. Розроблені авторські навчальні програми фізкультурно-спортивного та оздоровчого напрямів позашкільної освіти «Оздоровчий волейбол», «Оздоровча гімнастика», «Здоровим будь», «Спорт на відпочинку», «Школа радості і здоров'я» є структурними та системоутворювальними елементами комплексних інноваційних проектів. За результатами експертного опитування визначена оздоровча спрямованість навчальних програм, що забезпечується впровадженням комплексного характеру впливу на особистість (25,4 %); забезпеченням належного рівня рухової активності (23,7 %); одухотворенням навчального змісту з метою виховання цінностей здоров'я (18,7 %); розробкою короткотривалих навчальних програм для змінного контингенту вихованців з метою залучення більшої кількості дітей (16,3 %); осучасненням змісту навчальних програм зі включенням нових видів спорту (10,7 %); включенням оздоровчого компонента в програми всіх напрямів позашкільної освіти (5,2 %).

8. Ефективність впровадження комплексних інноваційних проектів доведена позитивною зміною показників критеріїв ефективності та багаторічним досвідом їх застосування в дослідному позашкільному навчальному закладі (2005–2012 рр.). Так, змінилась зацікавленість вихованців, батьків, педагогів шкіл та керівників гуртків до здорового способу життя: збільшилась кількість вихованців, які частіше бувають на свіжому повітрі (з 40,3 % до 69,2 %); збільшилась кількість гуртківців, які дотримуються режиму дня (з 41,6 % до 83,8 %); для 80,8 % дітей оздоровчі вправи, вивчені на заняттях, стали щоденним обов'язком; 96 % керівників гуртків позашкільного навчального закладу відчувають відповідальність за збереження здоров'я гуртківців і власних сімей; 71 % педагогів шкіл, учні яких відвідують комплексні інноваційні проекти, переконані, що в Центрі задовольняються потреби в руховій активності, а здоровий спосіб життя став внутрішнім переконанням дітей. Зменшилась кількість дітей із сутулістю (на 3 %) та крилоподібними лопатками (на 2 %). Кардинально змінилась кількість гуртків дослідного позашкільного навчального закладу (з 3 до 12), спрямованих на формування здорового способу життя. Збільшилась кількість дітей, які залучені до ФОР, з 250–300 до 1000–1500 осіб, зросла рухова активність дітей з 2–4 до 5–7 годин на тиждень.

Результати досліджень дозволили обґрунтувати застосування інноваційних підходів в організаційному забезпеченні фізкультурно-оздоровчої роботи та розроблених комплексних інноваційних проектів у навчальному процесі позашкільних навчальних закладів України; у ході курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників позашкільних навчальних закладів; використання результатів дослідження для підготовки нормативних і методичних документів, що регламентують фізкультурно-оздоровчу роботу у позашкільній освіті; розробці інструментарію моніторингового дослідження стану позашкільної освіти та критеріїв оцінювання конкурсних робіт серед педагогів позашкільної освіти.

Подальші дослідження будуть спрямовані на вдосконалення фізкультурно-оздоровчої роботи у позашкільних навчальних закладах шляхом розробки теоретико-методичних засад розвитку неолімпійських і адаптивних видів спорту.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Маринич В. Підходи щодо реалізації освітньої політики з питань формування культури здоров'я учнівської молоді / Вікторія Маринич, Ірина Когут // Теорія і методика фізичного виховання. – 2012. – № 2. – С.63–67. *Особистим внеском здобувача є виявлення проблеми, проведення досліджень та формулювання висновків.* Видання включено в наукометричну базу даних Index Copernicus.

2. Маринич В. Традиційні підходи до організації фізкультурно-оздоровчої роботи в закладах освіти різних країн світу / Вікторія Маринич, Ірина Когут // Теорія і методика фізичного виховання. – 2013. – № 2. – С. 81–86. *Особистим внеском здобувача є виявлення проблеми, проведення досліджень та формулювання висновків.* Видання включено в наукометричну базу даних Index Copernicus.

3. Маринич В. Л. Аналіз інноваційних підходів організації фізкультурно-оздоровчої роботи в закладах освіти / В. Л. Маринич, І. О. Когут // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2013. – № 1. – С. 28–35. *Особистим внеском здобувача є виявлення проблеми, проведення досліджень та формулювання висновків.*

4. Маринич В. Л. Фізкультурно-оздоровча робота в закладах освіти міста Києва: стан та перспективи розвитку / В. Л. Маринич, І. О. Когут // Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. – 2013. – № 26 (1). – С. 73–78. *Особистим внеском здобувача є виявлення проблеми, проведення досліджень та формулювання висновків.*

5. Маринич В. Л. Зміст і форми фізкультурно-оздоровчої роботи в позашкільних навчальних закладах / В. Л. Маринич, І. О. Когут // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2013. – № 2. – С. 44–48. *Особистим внеском здобувача є постановка проблеми, проведення досліджень та формулювання висновків.*

6. Маринич В. Л. Специфика физкультурно-оздоровительной работы в учреждениях дополнительного образования / В. Л. Маринич, И. А. Когут // Теория и методика физической культуры. – Казахстан, 2013. – № 3. – С. 48–56. *Особистим внеском здобувача є виявлення проблеми, проведення досліджень та формулювання висновків.* Видання включено до переліку наукових видань ВАК МОН Республіки Казахстан.

7. Особливості виникнення нових форм рухової активності / Матвеев С.Ф., Борисова О.В., Маринич В. Л. [та ін.] // Фізична активність, здоров'я і спорт. – Львів, 2013. – № 2 (12). – С. 3–10. *Особистим внеском здобувача є виявлення проблеми, проведення досліджень та формулювання висновків.* Видання включено в наукометричну базу даних Index Copernicus.

Опубліковані праці апробаційного характеру

8. Маринич В. Л. Організація фізкультурно-оздоровчої роботи серед школярів / В. Л. Маринич // Матеріали XIV Міжн. наук. конгр. «Олімпійський спорт і спорт для всіх». – К., 2010. – С. 621.

9. Маринич В. Л. Можливості різних типів навчальних закладів щодо організації фізкультурно-оздоровчої роботи / В. Л. Маринич, І. О. Когут // Здоров'я нації і вдосконалення фізкультурно-спортивної освіти в Україні : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конфер. – Харків : НТУ «ХПІ», 2012. – С. 17–19. *Особистий внесок*

здобувача полягає у виявленні проблеми, здійсненні досліджень та формулюванні висновків.

10. Маринич В. Л. Сущность физкультурно-оздоровительной работы в учреждениях образования / В. Л. Маринич // Молодые ученые – науке о физической культуре и спорте : сб. материалов Междунар. науч.-практ. конф. – Череповец : ЧГУ, 2012. – С. 36–38.

11. Маринич В. Л. Особенности физкультурно-оздоровительной работы в учреждениях образование города Киева / В. Л. Маринич // XIII Международная научная сессия по итогам НИР за 2012 год «Физическая культура и спорт в системе дополнительного образование взрослых» : материалы науч.-практ. конф. – Минск : БГУФК, 2013. – С. 101–104.

12. Маринич В. Л. Традиции и инновации: подходы к организации физкультурно-оздоровительной работы в учреждениях образования / В. Л. Маринич // Физическая культура, спорт как социальные феномены общества: ретроспектива, реальность и будущее : материалы Всерос. с междунар. участием электронной студ. науч. конф. – Иркутск : ФГБОУ НИ ИрГТУ, 2013. – Т. 1. – С. 275–279.

***Опубліковані праці, які додатково
відображають наукові результати дисертації***

13. Маринич В. Л. Компетентнісний підхід як ресурс оновлення програмного забезпечення позашкільних навчальних закладів / В. Л. Маринич // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. – Вип. 16, кн. 2. – Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2012. – С. 269–276.

14. Маринич В. Л. Навчальна програма «Здоровим будь» [Електронний ресурс] / В. Л. Маринич // Навчальні програми з позашкільної освіти для гуртків дитячих закладів оздоровлення та відпочинку / [упоряд. О. А. Артеменко, В. В. Мачуський]. – С. 75–79. – Режим доступу : <http://iitzo.gov.ua/pozashkilna-osvita/navchalno-metodychne-zabezpechennya-osvity/>

15. Маринич В. Л. Навчальна програма «Спорт на відпочинку» [Електронний ресурс] / В. Л. Маринич // Навчальні програми з позашкільної освіти для гуртків дитячих закладів оздоровлення та відпочинку / [упоряд. О. А. Артеменко, В. В. Мачуський]. – С. 70–74. – Режим доступу : <http://iitzo.gov.ua/pozashkilna-osvita/navchalno-metodychne-zabezpechennya-osvity/>

16. Навчальна програма з позашкільної освіти оздоровчого напрямку «Оздоровча гімнастика» / Вікторія Маринич, Валерій Мачуський, Анна Корнієнко [та ін.] // Навчальні програми з позашкільної освіти / за ред. В. Мачуського. – К. : Шк. світ, 2014. – С. 40–51. *Особистий внесок здобувача полягає у розробці навчальної програми.*

17. Навчальна програма з позашкільної освіти оздоровчого напрямку «Школа радості і здоров'я» / Вікторія Маринич, Валерій Мачуський, Анна Корнієнко [та ін.] // Навчальні програми з позашкільної освіти / за ред. В. Мачуського. – К. : Шк. світ, 2014. – С. 34–39. *Особистий внесок здобувача полягає у розробці навчальної програми.*

18. Навчальна програма з позашкільної освіти фізкультурно-спортивного напрямку «Оздоровчий волейбол» / Вікторія Маринич, Валерій Мачуський, Анна Корнієнко [та ін.] // Навчальні програми з позашкільної освіти / за ред.

В. Мачуського. – К. : Шк. світ, 2014. – С. 52–61. *Особистий внесок здобувача полягає у розробці навчальної програми.*

19. Маринич В. Л. Діяльність освітніх установ щодо збереження та зміцнення здоров'я дітей та молоді / В. Л. Маринич // Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал : матеріали звітної наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України за 2011 рік. – Івано-Франківськ : НАІР, 2012. – Вип. 2. – С. 301–304.

20. Маринич В. Л. Сравнительный анализ возможностей различных типов учебных заведений по организации физкультурно-оздоровительной работы / В. Л. Маринич // Зб. матеріалів олімпійської конф. «Олімпійський спорт – складова частина фізичного та духовного розвитку людини». – Азербайджан, 2012. – С. 432–440.

21. Маринич В. Л. Традиционные и инновационные подходы в организации физкультурно-оздоровительной работы / В. Л. Маринич // Актуальные проблемы физической культуры и спорта : сб. науч. статей. – Чебоксары, 2012. – С. 309–313.

22. Маринич В. Л. Особенности кружков физкультурно-спортивного и оздоровительного направлений учреждений дополнительного образования / В. Л. Маринич // Дополнительное образование детей в изменяющемся мире : материалы Междунар. науч.-практ. конф. : в 2-х ч. – Челябинск : ЧИППКРО, 2013. – Ч. 1. – С. 100–109.

23. Навчальна програма «Неолімпійський спорт» для студентів за напрямками підготовки 6.010201 Фізичне виховання, 6.010202 Спорт, 6.010203 Здоров'я людини / [Матвеев С. Ф., Борисова О. В., Маринич В. Л. та ін.]. – К. : СПД Андрієвська Л. В., 2013. – 10 с. *Особистий внесок здобувача полягає в аналізі розвитку неолімпійського спорту в Україні.*

АНОТАЦІЇ

Маринич В. Л. Інноваційні підходи в організаційному забезпеченні фізкультурно-оздоровчої роботи у позашкільних навчальних закладах. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення. – Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, 2014.

Дисертацію присвячено проблемі обґрунтування інноваційних підходів в організаційному забезпеченні фізкультурно-оздоровчої роботи (ФОР) у позашкільних навчальних закладах (ПНЗ).

В результаті досліджень визначено специфіку інноваційних підходів в організаційному забезпеченні ФОР в умовах ПНЗ. Обґрунтовано та доведено доцільність застосування комплексних інноваційних проектів, структурними і системоутворювальними елементами яких є навчальні програми фізкультурно-спортивного та оздоровчого напрямів позашкільної освіти, а саме «Оздоровча гімнастика», «Оздоровчий волейбол», «Школа радості і здоров'я», «Здоровим будь», «Спорт на відпочинку».

Враховання умов, що забезпечують оздоровчу спрямованість навчальних

програм позашкільної освіти різних напрямів, сприятиме підвищенню ефективності організації ФОР у ПНЗ.

Ключові слова: фізкультурно-оздоровча робота, позашкільний навчальний заклад, інноваційні підходи, організаційне забезпечення.

Маринич В. Л. Инновационные подходы в организационном обеспечении физкультурно-оздоровительной работы во внешкольных учебных заведениях. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук по физическому воспитанию и спорту по специальности 24.00.02 – физическая культура, физическое воспитание разных групп населения. – Национальный университет физического воспитания и спорта Украины, Киев, 2014.

Диссертация посвящена проблеме обоснования путей совершенствования организационного обеспечения физкультурно-оздоровительной работы (ФОР) во внешкольных учебных заведениях на основании разработки и внедрения комплексных инновационных проектов.

Анализ научно-методической литературы и информации сети Интернет позволил выявить, что ухудшение здоровья населения, низкий уровень двигательной активности требуют принятия неотложных мер по повышению эффективности организации ФОР в различных типах учебных заведений, в том числе во внешкольных учебных заведениях, которые могут мобильно реагировать на социальный заказ общества и вариативны в организационном обеспечении.

Исследование нормативно-правовых документов Украины, Российской Федерации, Республики Беларусь, Республики Казахстан, Республики Польша по организации ФОР в учебных заведениях позволило изучить традиционные подходы в организационном обеспечении ФОР и определить организационные, учебно-методические, гуманистические направления повышения ее эффективности на национальном уровне.

Анализ традиционных и инновационных подходов в организационном обеспечении ФОР позволил определить потенциал внешкольных учебных заведений, заключающийся в поиске новых форм взаимодействия учреждений основного общего и внешкольного образования. В исследовании классифицированы инновационные подходы в организационном обеспечении ФОР по следующим критериям: уровню осуществления организационных изменений (региональный), местом внедрения инноваций (учебное заведение), местом реализации нововведений (в содержание, формы, методы и т. д.).

Составляющими реализации инновационных подходов в организационном обеспечении ФОР во внешкольных учебных заведениях являются внешнее сотрудничество со школами, внутреннее взаимодействие на уровне внешкольного учебного заведения, вариативность в его деятельности. Внешнее сотрудничество со школами обеспечивается согласованием инновационных возможностей по месту, времени и цели; системой взаимодействия, закрепленной соглашениями о сотрудничестве; мониторингом процессов взаимодействия по выбранным критериям. Внутреннее взаимодействие на уровне внешкольного учебного заведения состоит в преобразовании традиционных форм организационной

структуры в инновационные проекты за счет оптимизации кадрового и материально-технического обеспечения, вариативности в его деятельности. Вариативность в деятельности внешкольного учебного заведения обеспечивается возможностью автономного создания и совершенствования учебных программ и реализацией инновационных подходов в организационном обеспечении.

Анализ содержания, форм и специфики инновационных подходов в организационном обеспечении ФОР во внешкольном учебном заведении позволил обосновать необходимость применения комплексных инновационных проектов «Здоровое поколение», «Летняя школа радости и здоровья», «Школа радости и здоровья», реализуемых путем привлечения переменного контингента воспитанников с целью присоединения большего количества детей в течение учебного года к оздоровительной деятельности. В сотрудничестве с группами продленного дня и детскими лагерями оздоровления и отдыха на основании соглашения между внешкольным и общеобразовательным учебным заведением оздоровительные знания и практика интегрируются в содержание учебных программ разных направлений; применяются новые организационные формы спортивно-массовой работы; проводятся мероприятия по формированию ценностей физической культуры; осуществляется сотрудничество руководителей кружков, учителей школ, воспитанников и их родителей.

Динамика изменений в организационном обеспечении осуществлялась с точки зрения качества инновационных тенденций организационного, программного и кадрового обеспечения ФОР по критериям эффективности: изменению показателей заинтересованности воспитанников, родителей, педагогов школ и руководителей кружков к здоровому образу жизни; динамике изменений состояния осанки кружковцев; количеству кружков, направленных на формирование здорового образа жизни; количеству детей, вовлеченных в ФОР; наличию программного обеспечения кружков физкультурно-спортивного и оздоровительного направлений; количеству часов двигательной активности; времени проведения занятий; кадровому обеспечению. Эффективность внедрения комплексных инновационных проектов доказана позитивным изменением показателей критериев эффективности и многолетним опытом их применения во внешкольном учебном заведении.

Ключевые слова: физкультурно-оздоровительная работа, внешкольное учебное заведение, инновационные подходы, организационное обеспечение.

Marynych V. L. Innovative approaches to organizational support of physical culture and health-related activity in out-of-school educational institutions. – Manuscript copyright.

Dissertation for the scientific degree of Candidate of Science in Physical Education and Sport in speciality 24.00.02 – physical culture, physical education of different groups of population. – The National University of Physical Education and Sport of Ukraine, Kyiv, 2014.

Dissertation deals with the problem of substantiation of innovative approaches to organizational support for physical culture and health-related activity in out-of-school educational institutions.

As a result of the study, the specificity of innovative approaches to organizational

support for physical culture and health-related activity in conditions of out-of-school educational institutions is determined. It is substantiated and demonstrated the appropriateness of implementation of integrated innovative projects, which structural and framework elements are the educational programs in physical culture and sports, and health related areas of school education, in particular “Health-related gymnastics”, “Recreational volleyball”, School of the happiness and health”, “Be healthy”, and “Sport in leisure time”.

Consideration of the conditions that provide health-related orientation of various educational programs in out-of-school education will promote an increase in efficiency of physical culture and health-related activity organization in out-of-school educational institutions.

Keywords: physical culture and health-related activity, out-of-school educational institution, innovative approaches, organizational support.

Підписано до друку 26.09.2014 р. Формат 60x90/16.

Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.

Тираж 100. Зам. 80.

«Видавництво “Науковий світ”»®
Свідоцтво ДК № 249 від 16.11.2000 р.
м. Київ, вул. Боженка, 23, оф. 414.
200-87-15, 050-525-88-77
E-mail: nsvit23@ukr.net
Сайт: nsvit.cc.ua